

**БІЛОЦЕРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
БІЛОЦЕРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
«ПРИРОДА РІДНОГО КРАЮ»**

БІЛА ЦЕРКВА

Глущенко О. І., Павліченко Л. М., Навчально-методичне забезпечення діяльності гуртка «Природа рідного краю» : навчально-методичний посібник / О. І. Глущенко, Л. М. Павліченко – Біла Церква, – 55 с.

Представлено розробки навчальних занять для реалізації навчальної програми гуртка «Природа рідного краю».

Адресовано керівникам гуртків еколого-натуралістичного напрямку закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ РЕЛЬЄФУ СВОЄЇ МІСЦЕВОСТІ	6
ТЕМА: РІЗНОМАНІТНІСТЬ ГІРСЬКИХ ПОРІД І МІНЕРАЛІВ, КОРИСНИХ КОПАЛИН СВОЄЇ МІСЦЕВОСТІ.....	10
ТЕМА: ПРИРОДНІ КЛІМАТИЧНІ ЯВИЩА	15
ТЕМА: ПОВІТРЯ, ЙОГО ЗНАЧЕННЯ, СКЛАД ТА ВЛАСТИВОСТІ	20
ТЕМА: ВОДА, ЇЇ СКЛАД ТА ВЛАСТИВОСТІ, ЗНАЧЕННЯ ВОДИ	24
ТЕМА: ҐРУНТИ, ЇХ СКЛАД ТА ЗНАЧЕННЯ	27
ТЕМА: РІЗНОМАНІТНІСТЬ РОСЛИН В ПРИРОДІ	32
ТЕМА: ЛІСИ, ЇХ РОЛЬ В ПРИРОДІ	36
ТЕМА: СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КУЛЬТУРИ НАШОЇ МІСЦЕВОСТІ	42
ТЕМА: РІЗНОМАНІТНІСТЬ ГРИБІВ, ПРАВИЛА ЇХ ЗБИРАННЯ ТА ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ОТРУЄННІ ГРИБАМИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

Філософія освіти XXI століття базується на концептуальних положеннях, які потребують нового мислення та діяльності педагогів-практиків: перехід від «освіти на все життя» до «освіти впродовж життя» – безперервної освіти, самоосвіти та розвитку особистості як життєтворчості; домінування гуманістичної педагогіки, яка створює умови для становлення творчої особистості з високим рівнем знань, вихованості й духовності; освіта для сталого розвитку – виховання молодого покоління, здатного гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати і відтворювати її багатства, психологічно готового оберігати та примножувати природні ресурси.

Сформувати таку гармонійно розвинену особистість, якій властиві життєва компетентність, функціональна грамотність, громадянська позиція, екологічна культура, високий рівень розвитку пізнавальної та творчої активності, прагнення до саморозвитку і самовдосконалення, може лише творчий педагог, який свідомо відмовляється від стереотипів педагогічного мислення, займається самоосвітою, здатний до рефлексії, активно включається у пошук та використання педагогічних інновацій (технологій, методів, засобів навчання і виховання). Цілісність і багатомірність освітнього процесу в сучасних умовах передбачає постійний творчий пошук педагога, його власний творчий розвиток, спрямованість професійної діяльності на творчий розвиток учнів і вихованців. При цьому відбувається трансформація ролі самого педагога: від транслятора знань і способів діяльності він стає проектувальником індивідуальної траєкторії інтелектуального й особистісного розвитку тих, кого навчає та виховує, а також власного – вдосконалення (самоосвіти, саморозвитку, самореалізації).

Переорієнтація змісту позашкільної освіти на цілі сталого розвитку передбачає пізнання дітьми навколишнього середовища свого міста чи села, своєї малої батьківщини, проблем і перспектив свого біорегіону. На таких засадах розроблено навчальну програму «Природа рідного краю», яка реалізується в гуртках еколого-натуралістичного напрямку. Змістом навчальної програми гуртка «Природа рідного краю» передбачено знайомство вихованців із представникам флори і фауни рідного краю, умовами існування живих організмів, взаємозв'язками живої та неживої природи, значенням природи в житті людини. В процесі навчання для вихованців передбачено багато навчальних занять, екскурсій, практичних і лабораторних робіт, метою яких є детальне вивчення рослинного і тваринного світу, прищеплення дбайливого ставлення до навколишнього середовища.

Автори щиро сподіваються, що даний навчально-методичний посібник «Природа рідного краю», який складається з розробок навчальних занять, дидактичних матеріалів, творчих завдань для самоконтролю й оцінювання набутих знань вихованців стане в нагоді керівникам гуртків, творчих об'єднань еколого-натуралістичного напрямку.

ТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ РЕЛЬЄФУ СВОЄЇ МІСЦЕВОСТІ

Мета: розширити й уточнити уявлення вихованців про рельєф, визначити чинники, що впливають на формування рельєфу; продовжити формувати навички роботи з контурною картою; розвивати просторові уявлення про географічні об'єкти, вміння перекладати теоретичні знання на практичну діяльність.

Обладнання: фізична карта світу, фізична карта України, атласи, контурні карти.

Тип заняття: формування нових знань.

Хід заняття:

I. Організаційний момент

1. Перевірка готовності до заняття

2. Психологічна хвилинка

Добрий день, мої друзі. Сьогодні у мене гарний настрій. Сподіваюся, що у вас і Якщо у вас настрій сонячний, покажіть промінчики сонечка, якщо сумний, то крапельки де (*діти показують*)

Девізом нашого заняття сьогодні будуть слова:

«Зібратися разом – це початок, триматися разом – це прогрес, працювати разом – це успіх».

Генрі Форд

II. Актуалізація опорних знань та умінь

Якщо визирнути у вікно, то дуже рідко (навіть у великому місті) ми помітимо рівні ділянки поверхні. Одна вуличка прямує кудись угору, інша спускається додолу, де неспішно несе свої води річка або сховався ставок.

- Як називають всі ці нерівності поверхні?
- На які групи їх розділяють?
- Як людини використовує ці нерівності у господарському житті?

III. Повідомлення теми та мети заняття

Відповіді на усі ці запитання ми отримаємо під час нашого заняття, адже сьогодні мова буде йти не лише про поверхню землі, а про нерівності на ній.

IV. Мотивація навчальної діяльності

Складання «асоціативного куща» до слова «рельєф»

Завдання керівника гуртка: на дошці записати ключове слово та запропонувати дітям згадати усе, що вони знають про рельєф.

Висновок. Рельєф – сукупність нерівностей земної поверхні

Роздивившись фізичну карту України, ми побачимо, яким різноманітним є її рельєф: від Полісся до Чорного й Азовського морів простяглася її неозорі рівнини, на заході піднялися гірські масиви Карпат, на півдні – Кримські гори. І кожна із форм рельєфу має характерні особливості, бо формувалася вона протягом багатьох геологічних епох під впливом могутніх внутрішніх і зовнішніх сил Землі, що взаємодіяли між собою. Останніми «скульпторами», які вирізьбили сучасний рельєф, були неотектонічні рухи, зледеніння, ерозійна робота невгамовних вітру та води і, нарешті, діяльність людини.

V. Вивчення нового матеріалу

1. Поняття «форми рельєфу»

Усі нерівності земної поверхні, за розмірами можуть сильно відрізнятися. На поверхні великих форм розташовані менші, на них – ще менші й так далі. На запитання «Які форми рельєфу найбільші?» відповідь «Гори» є неправильною. Найбільшими формами рельєфу є планетарні – материки й океанічні западини. На материках найбільшими формами є гори і рівнини. Гори розділяють за висотою на три групи: низькі (до 1000 м), середні (від 1000 до 2000 м), високі (вище 2000 м над рівнем моря). Рівнини поділяють залежно від висоти над рівнем моря на низовини (до 200 м), височини

(200-500 м), плоскогір'я (понад 500 м). За формою рівнини можуть бути плоскими та горбистими.

Робота з фізичною картою світу

- Знайдіть на карті материки. Назвіть і покажіть їх. Скільки усього материків на Землі?

На материках й океанічних западинах виділяють основні форми рельєфу: гори й рівнини.

- Знайдіть гори: Анди, Кордильєри, Гімалаї та ін.
- Яким кольором вони позначаються на карті?
- Що означає колір зображення гір?
- Знайдіть на карті рівнини: Східноєвропейську, Західносибірську, Амазонську, Аравійську, Тибет.

Робота з фізичною картою України

- Знайдіть гори, прочитайте їхні назви. Знайдіть найбільші висоти цих гір. Рівнинна територія нашої країни представлена височинами й низовинами.

- Знайдіть на карті найбільші височини. Яким кольором вони позначені? Розгляньте шкалу глибин і височин (вона на карті розміщена унизу). Що цей колір означає? Прочитайте їхні назви (Волинська, Подільська, Придніпровська, Приазовська, Донецька).

Аналогічно розглядаються і найбільші низовини України: Поліська, Придніпровська, Причорноморська.

2. Чинники, що впливають на формування рельєфу

На кам'яному обличчі Землі немає нічого випадкового: ані гірських хребтів, ані безкрайніх рівнин. Кожна нерівність земної поверхні – від материка до подряпини на камені – колись з'явилася, росла й змінювалася. Історія розвитку рельєфу буде продовжуватися й надалі, адже його творці не закінчили свою роботу. Минуть ще сотні тисяч, мільйони років – гори, що зараз прикрашають планету, зруйнуються; з'являться нові гори, можливо, там, де зараз простягаються рівнини або океанічні простори; річки потечуть

новими руслами, моря й пустелі поміняються місцями – і так до нескінченності!

Що ж так змінює обличчя Землі? Кам'яну оболонку планети ні на мить не залишають у спокої дві групи сил, що, мов армії, зішлися в завзятому бою. І цей бій переважна більшість жителів планети не помічає. Одна група сил діє в земній корі, інша атакує ззовні (з атмосфери, океану й на суходолі). Сили, що діють зсередини, називаються внутрішніми. Сили, що їм протистоять, – зовнішніми.

3. Основні форми рельєфу своєї місцевості.

Щодня по дорозі до школи ви зустрічаєте різні місцеві форми рельєфу. Це пагорби, яри, балки, зсуви, річкові долини тощо.

Які саме форми рельєфу переважають у вашій місцевості? Як людина здавна використовувала нерівності місцевості (горби, пагорби, долини річок, пониззя)? Пригадайте, де (наприклад, у селі) розташовували церкву, де городи.

Знання особливостей рельєфу будь-якої місцевості має велике практичне значення, бо рельєф обумовлює розміщення сільськогосподарських угідь, застосування техніки, прокладання шляхів сполучення тощо.

Територія України характеризується різноманітним рельєфом, особливістю якого є переважання за площею низовин; рівнинність рельєфу України сприяє господарському освоєнню її території.

4. Практична робота

Завдання вихованцям: намалювати стилізовану карту рельєфу своєї місцевості (невеличку ділянку, зважаючи на місцеві умови) або шлях від закладу освіти до дому з урахуванням нерівностей місцевості.

VI. Закріплення нових знань та вмінь

1. Робота в групах

Завдання вихованцям: позначити на контурній карті основні форми рельєфу України. Дотримуючись правил, позначити на контурній карті Кримські гори, Карпати, найбільші височини й низовини.

VII. Підведення підсумків заняття

Питання для обговорення:

1. Що називають рельєфом?
2. Які форми рельєфу найбільші?
3. Які основні форми рельєфу на материках й океанічних западинах?
4. Які чинники впливають на формування рельєфу?
5. Чи можуть низовини бути горбистими, а височини – плоскими?
6. Що означає поняття «вивітрювання»?
7. Назвіть головних руйнівників гірських порід.
8. Як за допомогою нівеліра можна виміряти висоту пагорба?
9. Які форми рельєфа більш зручні для ведення господарської діяльності?

VIII. Домашнє завдання

Підготувати схематичну карту рельєфу свого району.

ТЕМА: РІЗНОМАНІТНІСТЬ ГІРСЬКИХ ПОРІД І МІНЕРАЛІВ, КОРИСНИХ КОПАЛИН СВОЄЇ МІСЦЕВОСТІ

Мета: систематизувати знання вихованців про склад земної кори: сформувати уявлення про мінерали, гірські породи, корисні копалини; формувати вміння спостерігати, порівнювати й описувати зразки мінералів та гірських порід; виховувати уважність під час роботи з колекціями, комунікабельність, вміння співпрацювати.

Обладнання: «Фізична карта України», таблиці «Внутрішня будова Землі», «Корисні копалини»; зразки гірських порід та мінералів; рюкзак; м'ячик; картки із завданнями; ватмани з діаграмою Вена, сонечком, хмаркою; промінчики сонця і крапельки дощу з паперу.

Тип заняття: комбінований.

Хід заняття:

I. Організаційний момент

Перевірка готовності до заняття

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

1. Вправа «Географічна мозаїка»

Завдання вихованцям: з набору букв «ГРАФЕЛІОС» відгадати закодоване слово «ЛІТОСФЕРА». Дають визначення поняття.

2. Гра «Що?»

Завдання керівника гуртка: зачитуючи вірш, показати схему на таблиці «Внутрішня будова Землі», діти відгадують слово; що стосуються теми «Літосфера».

«Раз - кружечок,

Два - кружечок,

Три - кружечок,

Знову коло...»

Скільки різних оболонок!

Не Земля, а просто цибуля!

- Які оболонки Землі вам відомі?

Загадки для дітей:

«Земля влаштована хитро –

Складніше будь-якої іграшки:

В середині знаходиться ЩО?» (Відповідь – ЯДРО.)

«Не ядро це від гармати!

А далі, заховалось, ЩО?» (Відповідь – МАНТІЯ.)

Лежить в середині Землі –

Мантия, та не така

Як носять королі!

Потім ЩО? (Відповідь – АСТЕНОСФЕРА)

Потім ЩО? (Відповідь – ЗЕМНА КОРА)

Ось і вибрались ми на поверхню. Ура!

3. Вправа сигнальна загадка

Завдання вихованцям: відгадати що означають сигнали та чого не вистачає.

Пояснення: у будові землі виділяють три основні шари: кора, мантія, ядро.

ІІІ. Повідомлення теми та мети заняття

Ми розглянули внутрішню будову Землі. Що, на вашу думку, ще необхідно з'ясувати, щоб наші знання про літосферу були більш повними?
(думки дітей)

«Сьогодні можливість з'явилась у нас
Зануритись в надра Земні повсякчас».

ІV. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності

Озирніться навколо: нас всюди оточує каміння, а правильно сказати – гірські породи, з яких складається кора – верхня оболонка літосфери. Вивчає гірські породи та мінери наука геологія, а точніше один із її розділів «Петрографія», «петра» означає «камінь», «графо» – «пишу». У шарах земної кори, як на величезних сторінках кам'яної книги, відбита історія планети. Мільйони років її створювали хвилі океанів та вітри, вулкани і льодовики, потоки річок і землетруси, тепло і тиск у глибинах надр, найдрібніші бактерії і велетні тваринного світу. Недарма А. Сент Екзюпері казав: «Земля дає нам більше знань, ніж всі книги».

V. Вивчення нового матеріалу

1. Гірські породи й мінерали

- Що означають поняття «гірські породи», «мінерали». Щоб легше вам було згадувати, звернемося до «шпаргалки». Оберіть правильну відповідь.

Вправа «Шпаргалка»

1.	Гірські породи	Природні мінеральні утворення, які використовує людина у своїй господарській діяльності
----	----------------	---

		Однорідні за своїми властивостями і складом природні тіла, які є складовими гірських порід
2.	Мінерали	Природні утворення, що складаються з кількох мінералів

Уся товща земної кори складається з різних за властивостями, складом і походженням гірських порід (учитель демонструє базальт, граніт, пісок, глину, вапняк). Гірські породи, у свою чергу, складаються з мінералів. Так, гірська порода «граніт» складається з трьох різних мінералів: польового шпату, кварцу, слюди. Бувають гірські породи, які складаються тільки з одного мінералу: чистий пісок – із кварцу, вапняк – із кальциту.

Робота з колекцією гірських порід і мінералів

Завдання вихованцям: самостійно ознайомитися із зразками колекції гірських порід та мінералів. Скласти усний опис зразків гірських порід (базальт, граніт, пісок, глина) і мінералів (польовий шпат, кварц, слюда). Перший опис складається колективно. Потім діти діляться на три групи по 4-5 учасника.

Кожна група отримує по 2-3 зразки й заповнює таблицю.

Назва зразка	Колір	Густина	Горючість	Розчинність	Агрегатний стан	Використання
Вугілля						
Крейда						
Пісок						
Мармур						
Сірка						

2. Корисні копалини

Налічують більш ніж 3 тис. різних мінералів. Але тільки декілька десятків з них зустрічаються у природі у великій кількості (кварц, кальцит). Більша ж частина мінералів зустрічається дуже рідко і не утворює гірських порід (золото, алмази).

Усі гірські породи й мінерали, які використовує людина, називаються корисними копалинами.

Корисні копалини утворюють родовища. Їх розміщення залежить від особливостей будови земної кори, умов утворення гірських порід та мінералів, що їх складають.

3. Динамічна пауза

Завдання вихованцям: стати в коло та повторювати рухи за керівником гуртка.

«Раз», «два» – дерева,

«Три», «чотири» – вийшли звірі,

«П'ять», «шість» – пада лист,

«Сім», «вісім» – птахи в лісі,

«Дев'ять», «десять» – це сунічки,

Підняли червоні личка.

Гарно в лісі відпочили

І на місце тихо сіли.

VI. Закріплення нових знань та вмінь

1. Діаграма Вена

Завдання вихованцям: на ватмані із зображення діаграми Вена на перетині кіл записати спільні ознаки гірських порід і мінералів, а в колах – відмінності.

2. Вправа: «Закінчи речення» (з м'ячиком)

Завдання керівника гуртка: кидати м'яч і говорить речення.

Завдання вихованцям: закінчити речення керівника гуртка.

- Назвіть відомі вам корисні копалини.

- Де їх використовує людина?
- Які користі копалини добувають у вашій місцевості?

3. Вправа «Рюкзачок»

Завдання вихованцям: з рюкзака дістати опорні поняття і пояснюють їх: ядро, кора, магма, гірські породи, мінерали тощо.

VII. Підведення підсумків заняття

1. Хвилинка відпочинку

Завдання керівника гуртка: приглушеним голосом промовляти «Я абсолютно спокійний, права (ліва) рука розслаблена, вона наливається теплом, важчає. Серце б'ється рівно і спокійно. Дихання рівне, спокійне, дихається легко, сонячне сплетіння випромінює тепло. Чоло холодне».

Завдання вихованцям: заплющити очі.

2. Вправа «Враження»

Завдання вихованцям: поділитися враженнями про заняття. Якщо сподобалося, прикріпити промінчики сонечка до сонечка, якщо ні – то крапельки дощу до хмаринки.

ТЕМА: ПРИРОДНІ КЛІМАТИЧНІ ЯВИЩА

Мета: розширити знання про природні кліматичні явища, поглибити уявлення про несприятливі фізико-географічні процеси, які можуть відбуватися на території України; удосконалення практичних навичок, розвивати логічне мислення та мовлення;

Обладнання: кліматична карта України, синоптична карта України, картки з завданням, кольорові малюнки, сигнальні ліхтарики (червоного, зеленого та жовтого кольору).

Тип заняття: формування нових знань.

Хід заняття:

I. Організаційний момент

1. Психологічний момент

Завдання вихованцям: охарактеризувати свій настрій з допомогою сигнальних ліхтариків: червоний – відмінний настрій, синій – гарний, зелений – задовільний, жовтий – поганий настрій.

II. Актуалізація опорних знань

Вправа «Погода»

- Яка зараз пора року?
- Який місяць?
- Яке число?
- Тепло чи холодно надворі?
- Який стан неба?
- Яка температура повітря?
- Чи були сьогодні протягом дня опади?

III. Повідомлення теми та мети заняття

Життя людини, а особливо тієї, яка живе в сільській місцевості великою мірою залежить від погоди:

- Червоне коромисло
Через річку повисло. (*Веселка*)
- Спершу блиск,
За блиском тріск,
За тріском – плеск. (*Блискавка, грім, дощ*)
- Щось на небі гуркотить,
Наче вір страшний летить.
Сильний дощ на землю ллється,
Звір у руки не дається.
Очі світяться яскраво –
Всі у дім тікайте жваво! (*Грім та блискавка*)
- Отже, про що ми говоритимемо сьогодні? (*Про веселку, блискавку, дощ*)
- Як об'єднати ці назви спільним поняттям? (*Явища природи*)

- Що таке явища природи? *(Усі зміни, що відбуваються в природі.)*

Явища природи та небезпечні погодні явища пов'язані з показниками погоди. Причини, хід і наслідки їх дії на території України ми розглянемо на сьогоднішньому занятті.

IV. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності

Прийом «Гарний настрій»

Завдання вихованцям: озвучити свої побажання та очікування від заняття.

V. Вивчення нового матеріалу

1. Бесіда. Розкриття понять «погода», «клімат»

Для кожного з нас погода може бути «гарною», чи «поганою», а для спеціаліста поняття «погода» включає наступні показники її стану:

- температура повітря;
- атмосферний тиск;
- швидкість, сила і напрям вітру;
- вологість повітря;
- хмарність і опади.

Всі ці показники можуть змінюватися у часі і в просторі. Це значить, що в одній місцевості сухо і тепло, сонячно, та за декілька десятків кілометрів від неї може бути холодно і волого. А через декілька годин знову все зміниться. Всі зміни погоди відбуваються лише в тропосфері.

Повідомлення на дошці:

Відомий вчений – хімік Дмитро Іванович Менделєєв говорив «Атмосфера – велика лабораторія погоди».

Погода – це стан нижнього шару атмосфери в даний час і в даному місці.

Клімат – це багаторічний режим погоди в даній місцевості.

Клімат і погода – це поняття, тісно пов'язані між собою. Багаторічні спостереження за зміною погодних умов складають сезонні особливості території. Якщо клімат є відносно сталим, то погода відрізняється

мінливістю. Життя людини значною мірою залежить від погоди. Народна мудрість зберегла безліч прикмет, пов'язаних з прогнозуванням погоди.

Рубрика «Народні прогностики»

Завдання вихованцям: зачитати повідомлення про прикмети українського народу, що пов'язані зі зміною погоди.

Веселка вранці – справа негожа,
Веселка ввечері – справа погожа.

Димарів димок із вогнищ
Вгору підіймаються –
Значить, що погода ясна
Завтра нам чекається.

Зозулі стали вже кувати –
Морозам більше не бувати.

Зацвітає черемшина –
Прохолодна буде днина.

2. Небезпечні погодні явища

Чималої шкоди господарству і населенню України завдають несприятливі метеорологічні явища. Вони мають значну територіальну відмінність та інтенсивність, по-різному виявляються в певні пори року. Небезпечні, або стихійні, погодні явища – це атмосферні явища, що за своїми кількісними значеннями, інтенсивністю та районами поширення завдають значних збитків господарству і населенню. Вони формуються під впливом атмосферної циркуляції, на яку значно впливає і рельєф території.

До небезпечних метеорологічних явищ, що бувають в Україні належать:

- хуртовини	- шквал
- снігопад	- злива
- льодяний дощ	- гроза
- ожеледь	- град

- густий туман

- пилова буря

- вітер

- посухи

- дощ

- суховії.

Презентація про небезпечні метеорологічні явища

(перегляд презентацій)

Загадки:

Біла баба мовчки йшла

Велечезний міх тягла.

Розв'язався в баби міх

Полетів додолю - *СНІГ*

Він скрізь: і в полі і в саду,

А в дім не попадає.

І я тоді лиш з дому йду,

Коли вже він не йде. *ДОЩ*

Що за диво!

Із хмаринки

Вниз падають горошинки. *ГРАД*

Не дід, а сивий, не спить, а стелиться

Вкриває землю й океан, а звуть його ... *ТУМАН*

Фізкультхвилинка

Завдання вихованцям: стати в коло та повторювати за керівником гуртка слова та рухи.

«Вітер дує нам в лице, захиталось деревце. Вітерець все тихше , тихше, деревце все вище, вище.»

3. Прогноз погоди

Фізичні процеси, що відбуваються в тропосфері, можна передбачати (прогнозувати). Прогноз погоди – складання науково-обґрунтованих передбачень про майбутнє стану погоди. Прогноз погоди буває: короткостроковий, довгостроковий.

Прийом « Теоретик-практик»

Завдання вихованцям: поділитися у групи для складання прогнозу погоди на наступний день. Один з представників кожної групи виступає у ролі ведучої прогнозу погоди на телебаченні.

VI. Узагальнення та систематизація знань

Гра «Хто швидше»

Завдання вихованцям: дати відповіді на запитання.

1. Яку назву має вітер з високою температурою повітря та низькою вологістю (суховій)
2. Як називається шар льоду на гілках дерев і електродротах? (Ожеледь)
3. Як називається велика нестача опадів довгий час при підвищеній температурі повітря? (Посуха)
4. Як називається зниження температури повітря нижче 0 °С увечері та вночі при позитивних температурах вдень? (Заморозки)
5. Коли настає повінь на річках ? (Весною – на початку літа).
6. Як називається раптове підняття рівня води в річці? (Повінь, або наводок)
7. Як називають сильний вітер, що переносить частки ґрунту? (Пилова буря)
8. Як називається льодовий покрив, що сформувався після відлиги? (Ожеледиця)

VII. Підведення підсумків заняття

1. Метод «Займи позицію»

Завдання вихованцям: висловити свою позицію щодо клімату України.

«Україна – країна кліматичного комфорту». «За» чи «Проти»?

2. Прийом «Закінчити речення»

- Я вивчив...
- Я запам'ятав...
- Чому...

VIII. Домашнє завдання

Підготувати коротке повідомлення «Чи хотів би я працювати на метеорологічній станції».

ТЕМА: ПОВІТРЯ, ЙОГО ЗНАЧЕННЯ, СКЛАД ТА ВЛАСТИВОСТІ

Мета: підвищити екологічну культуру підростаючого покоління; пояснити сутність поняття «атмосфера»; визначити складові повітря та його властивості; сформувати активну життєву позицію щодо вирішення проблеми забруднення повітря.

Обладнання: плакат, картки, телевізор, відеомагнітофон, диск, повітряні кульки.

Тип заняття: комбіноване.

Зміст заняття:

I. Організаційний момент

Перевірка готовності до заняття

II. Актуалізація опорних знань та умінь

Вивчаючи нашу планету, вчені давно помітили, що Земля складається з кількох внутрішніх та зовнішніх оболонок, що взаємодіють та проникають одна в одну. Це атмосфера, гідросфера та літосфера.

Якщо б космічні прибульці летіли до нас у гості, спершу вони помітили б навколо нашої планети повітряну оболонку – атмосферу (з грецької «атмос» – повітря, пара), яку утримує Земля силою свого тяжіння.

III. Повідомлення теми та мети заняття

Давайте сьогодні разом з вами розпочнемо знайомство з оболонками Землі і поговоримо про атмосферу та її складові. Тема заняття «Повітря, його значення, склад та властивості».

IV. Мотивація навчальної діяльності

Мозковий штурм «Складові атмосфери»

Завдання керівника гуртка: запропонувати вихованцям визначити складові атмосфери та записати відповіді, які вони у вільній формі висловлюють.

Запитання для обговорення:

- Пригадайте, з чого складається атмосфера?
- Чим ми дихаємо?
- Ми вихаємо кисень, а видихаємо – що?

Вправа «Дихання»

Завдання керівника гуртка: запропонувати всім учасникам затримати дихання на 30 сек. Після того як відновиться дихання, поділитись враженнями.

Запитання для обговорення:

- Які були ваші відчуття на початку та в кінці експерименту?
- Як затримка дихання вплинула на ваше самопочуття?

V. Вивчення нового матеріалу

1. Поняття «повітря»

Повітря є всюди й завжди навколо нас (*керівник гуртка показує рукою*) – ось тут, і тут, і там. Але воно особливе, бо ми, хоч як би й хотіли, не бачимо його. Озирніться, погляньте на те, що навколо вас, крізь пальці. Озирніться знову, стуліть долоньки й загляньте всередину їх (*діти виконують усі рухи*). Ви щось бачите? Ні? Я також. Зробимо руки човничком, загляньте – в них щось бачите? Ні, не бачимо. Повітря невидиме, прозоре. Та за допомогою невеличких дослідів у нашій лабораторії ми можемо перевірити, що воно є скрізь.

2. Практична робота

Дослід №1 «Як ловить повітря»

Візьміть зі столу пакетики і спробуйте ловить повітря. Закрутіть пакетики.

- Що стало з пакетиками?
- Що в них знаходиться?
- Яке воно?
- Ви його бачите?

Висновок: Повітря є. Воно прозоре, без кольору, без запаху, без смаку.

Дослід №2. «Повітря всередині нас»

Візьмемо кожен трубочку й дмухнемо крізь неї на долоню. Що ми відчуваємо? (*рух повітря*) А тепер подмухаємо крізь трубочку у склянку з

водою. Що бачимо? (*повітряні бульбашки*). Так, це значить, що в наших легенях завжди є повітря. Ми дихаємо повітрям, так само як і тварини, рослини. Ми вдихаємо і видихаємо його через ніс.

3. Вправа «Джерела забруднення повітря»

Завдання керівника гуртка: запропонувати учасникам назвати відомі джерела забруднення повітря та причини появи смогу. Відповіді фіксуються на фліпчарті.

4. Робота в групах

Завдання керівника гуртка: об'єднати учасників у 3 групи за назвами складових атмосфери (кисень, вуглекислий газ, озон). Дітям пропонується розробити екологічну листівку з можливими шляхами вирішення проблеми забруднення повітря.

VI. Узагальнення та систематизація нових знань умінь та навичок

1. Робота в групах

Завдання керівника гуртка: об'єднати учасників у 4 групи, кожна отримує картки з описом певного місця перебування. Після обговорення ситуацій учасникам пропонується обмінятися своїми враженнями та дати відповідь на запитання: Чи вплинуло повітря, що вони вдихали на їх самопочуття? Як саме?

Орієнтовний зміст завдань:

Картка 1. В один із теплих сонячних днів вересня ідучи додому зі школи, милуючись красою осені ви відчуваєте запах диму. У сусіда за парканом горить сухе листя.

Картка 2. Багато днів у великому місті стояла спекотна погода, яка виснажила все довкола. Ваш будинок знаходиться поруч з великою автотрасою.

Картка 3. Ось нарешті вщухли розкати грому, припинилася злива. Рослини стоять омیتі дощовою водою. Світ навколо поступово оживає – знову чути спів птахів. Дітлахи вибігли надвір.

Картка 4. Тихо в лісі. Поважно хитають маленькі ялинки та високі сосни своїми вічнозеленими верхівками, ніби мирно розмовляючи між собою. Тільки свіжий подих вітру інколи порушує цю розмову.

VI. Підведення підсумків заняття

1. Демонстрація мультфільму «Повітря є скрізь»

Після перегляду мультфільму обговорити з дітьми засвоєні знання.

2. Обговорення

Завдання керівника гуртка: запропонувати кожному учасникові висловитись за особистим бажанням і відповісти на запитання:

- Які труднощі ви відчували під час роботи?
- Що вам найбільше сподобалося? Які вправи?
- Що нового для себе дізналися з цього тренінгу?

VIII. Домашнє завдання

Перевірити на практиці властивості повітря.

ТЕМА: ВОДА, ЇЇ СКЛАД ТА ВЛАСТИВОСТІ, ЗНАЧЕННЯ ВОДИ

Мета: формувати основи екологічного світогляду та природоохоронної свідомості, відповідального ставлення до навколишнього середовища (води) у дітей; пояснити цінність води для життя людини; виявити екологічну проблему, проблеми розподілу та використання води; знайти шляхи вирішення збереження водних ресурсів в країні і особисто кожною людиною.

Обладнання: маркери, ручки, стікери, роздруковані заготовки, папір, дошка.

Тим заняття: формування нових знань.

Зміст заняття:

I. Організаційна момент

1. Перевірка готовності до заняття

II. Актуалізація опорних знань та умінь

1. Гра-розминка «Асоціація»

Завдання керівника гуртка: зачитати слова Антуана де Сент Екзюпері: «Вода! У тебе немає ні смаку ні кольору, ні запаху, тебе не можливо описати, тобою насолоджуються, не відаючи що ти таке! Не можна сказати що ти необхідна для життя! Ти саме життя! Ти наповнюєш нас радістю, яку не пояснити нашими почуттями... Ти найбільше багатство на світі».

На дошці записати асоціації дітей до слова «вода».

Підвести дітей до висновку, що асоціації з водою можна поділити на три групи:

- екологічна проблема;
- водні об'єкти;
- агрегатні стани.

III. Повідомлення теми та мети заняття

Сьогодні ми продовжимо знайомство з оболонками Землі і поговоримо про гідросферу та її складові.

Тема сьогоднішнього заняття: «Вода, її склад та властивості, значення води», тому ми і поговоримо про воду, про її значення для всього живого на Землі. Вода – унікальне природне явище, безцінний дар природи. Серед природних ресурсів вода займає особливе місце. На протязі довгої геологічної історії вона створила на нашій планеті сприятливе середовище для виникнення всього живого, у тому числі людини.

IV. Мотивація навчальної діяльності

1. Вправа «3 стани води»

Завдання керівника гуртка: інформувати або нагадати учасникам про стани, в яких вода перебуває в природі. Об'єднати учасників у 3 групи, які символізують «рідину», «газ», «лід».

Діти отримують картки з інформаційними повідомленнями. Після обговорення учасникам пропонується презентувати воду у різних станах.

2. Гра «Море хвилюється...»

Завдання вихованців: обирати ведучого, який повертається до інших спиною і промовляє всім знайомі слова: «Море хвилюється раз...». Після рахунку «три» діти повинні завмерти в незвичайній позі, зобразивши об'єкт пов'язаний з водою. Ведучий по черзі підходить до кожного учасника, «включає» його і намагається вгадати загадану фігуру.

V. Вивчення нового матеріалу

1. Інформаційне повідомлення

Незважаючи на те, що вода займає 70% поверхні Землі вміст солі робить її непридатною для споживання і приготування їжі. Прісна вода складає лише 2,5-3% від загальних водних запасів, отже, має бути захищена від забруднення. Якщо ми не переглянемо наших життєвих позицій по відношенню до води – дефіциту питної води на планеті не уникнути.

Є країни, де прісної води катастрофічно не вистачає – це Малі, Чад, Намібія. Щодня внаслідок вживання забрудненої питної води помирає 25 000 людей. За 1 рік на всій Землі добувається 7 млрд. тонн корисних копалин, а 7 млрд. тонн води людство втрачає лише за 1 добу.

Людині в день потрібно випити 3 літри води для підтримання життєдіяльності організму. Велика кількість води бездумно витрачається у побуті. А саме, на миття рук, не закриваючи кран, витрачається 6-8 літрів води, стільки ж для чищення зубів, на душ – 20 літрів за хвилину, для прийняття ванни – 150 літрів, для прання – 150 літрів. В Україні кожна людина витрачає 350 літрів питної води на добу на господарські потреби. Чи так повинно бути?

2. Вправа «Значення води для людини»

Завдання керівника гуртка: запропонувати учасникам дати відповідь на запитання: «Яке значення має вода для людини?». Відповіді дітей записуються на фліп-чарті. Після висловлення побажань, проводиться обговорювання.

Питання для обговорення:

- Які почуття виникли у вас під час виконання вправи?

- Чи задумалися ви про необхідність збереження води раніше?

3. Вправа «Все залежить від тебе»

Давайте проаналізуємо: куб води коштує 8 грн. В місяць витрачається 4 куби. Скільки ми платимо за місяць, за рік? А якщо в день витратити 2 куби, то скільки зекономимо? А в місяць? А в рік? То що б ви могли купити собі на ці гроші? *(Діти активно діляться своїми бажаннями)*

Завдання вихованцям: прорахувати різницю при бездумному та економному ставленні до води.

Висновок: навіть незначні зміни в повсякденному житті можуть сприяти економії води.

VI. Закріплення нових знань та вмінь

1. Вправа «Кожна краплинка – життя частинка»

Зараз у ваших руках є склянка з невеличкою кількістю води. З неї не звариш суп і не помиєш голову. Ми можемо її вилити або вода випарується, а можемо злити в одну посудину. Адже краплинка, до краплинки утворює океан. Давайте це зробимо. Дивіться, що виходить ... *(Діти наглядно розуміють, що маленька частинка зберігає велике).*

VII. Підведення підсумків заняття

«Чи здійснилися ваші сподівання?», «Яку нову інформацію ви отримали сьогодні?» Візьміть, будь ласка, ваші «очікування» – краплинки і, якщо вони не здійснилися, прийміть їх з води, а якщо вас все задовольнило і сподобалося, перечитайте і наклейте крапельки на річку. Так ми отримаємо інформацію про враження від проведеного тренінгу.

VIII. Домашнє завдання

Перевірити на практиці перехід води з одного стану в інший.

ТЕМА: ҐРУНТИ, ЇХ СКЛАД ТА ЗНАЧЕННЯ

Мета: допомогти оцінити різноманітні ролі, що відіграє ґрунт в природі; розвивати практичні навички; залучати до охорони

довкілля; формувати уявлення про значення ґрунту в природі і значення його для людей, про шляхи забруднення і руйнування ґрунту, про охорону і збереження ґрунту.

Демонстраційний матеріал: плакат «Дерево очікувань».

Матеріальні ресурси: маркери, ручки, стікери, роздруковані картки та листівки, папір, модель Землі, матеріали для дослідів.

Обладнання: фліп-чарт, стільці – 15 шт, столи – 3 шт.

Тип заняття: засвоєння нових знань.

Хід заняття:

I. Організаційний момент

Перевірка готовності до заняття.

II. Актуалізація опорних знань

На минулих заняттях ми з вами говорили про оболонки Землі.

- Давайте пригадаємо, що ж таке літосфера?
- Подивіться на модель внутрішньої будови Землі та назвіть з яких частин вона складається. (*Ядро, мантія, літосфера*)

III. Повідомлення теми та мети заняття

Отже, тема нашого сьогоднішнього заняття: «Ґрунти, їх склад та значення». Під час тренінгу ми пригадаємо оболонки нашої планети та поговоримо про ґрунт, його склад та необхідність охорони ґрунтів.

IV. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності

Про атмосферу, гідросферу їх склад та значення для людини ви вже дізнались з попередніх тренінгів. А сьогодні поговоримо про тверду оболонку Землі – літосферу, з'ясуємо її склад та значення.

Внутрішню будову Землі ще мало вивчено. Вчені вважають, що в центрі Землі розміщене ядро – наймасивніша внутрішня частина Землі. Воно складається з речовин, що мають властивості металів. Радіус ядра становить близько 3500 км. Температура в ядрі досягає 4000-5000°C., ядро оточене

мантією – найбільша за об'ємом частина планети (4/5 об'єму Землі). Температура речовини мантії з наближенням до поверхні Землі знижується від 4000° до 1000 °С. Верхня оболонка Землі разом з верхньою частиною мантії утворюють літосферу.

- Яка на дотик верхня оболонка землі? (*Тверда*)
- А яка за товщиною? (*Найтонша*)

Висновок: літосфера – верхня оболонка Землі тверда та у порівнянні з ядром та мантією найменша.

А верхньою складовою частиною літосфери є відомий всім нам ґрунт – верхній пухкий родючий шар Землі.

V. Сприймання й усвідомлення нової інформації

1. Дослідження ґрунту. А зараз за допомогою дослідів ми з вами дізнаємось з яких компонентів складається ґрунт. Для цього ми об'єднаємось у 4 групи, кожна з яких отримає картку з завданням, на якій прописано порядок дослідження одного з компонентів складу ґрунту.

Орієнтовний зміст завдань:

Картка 1. Дослід на повітря.

У склянку, наполовину наповнену водою, помістити грудочку ґрунту. З ґрунту у воду почнуть виділятися бульбашки повітря, що легко спливають на поверхню.

- Який висновок ми можемо зробити? (*В ґрунті міститься повітря*)

Картка 2. Дослід на наявність гірських порід, піску та глини.

1. У склянку, наполовину наповнену водою, помістити грудочку не прожареного ґрунту й розмішати його.
2. За якийсь час вміст склянки розділиться на три шари: важкий пісок осяде на дно склянки, посередині залишатимуться у зваженому стані легші й дрібніші частинки глини, які через свою масу й розмір довго осідатимуть на дно, а зверху перебуватиме прозорий шар води.

- Який висновок можна зробити про склад ґрунту на підставі проведеного дослід? *(У ньому містяться гірські породи, в першу чергу – глина й пісок)*

Картка 3. Дослід на наявність води в ґрунті.

1. На спиртівку поставити посудину з ґрунтом та прожарювати його. Від ґрунту почне підніматися пара.
 2. Над парою слід потримати скельце або просто покласти його на посудину із ґрунтом, через кілька хвилин на нижній, спрямованій до ґрунту поверхні скла утворюються крапельки.
- Про наявність якої речовини в ґрунті свідчить цей дослід? *(Води)*

Картка 4. Дослід на наявність гумусу, тобто перегною.

1. Продовжувати прожарювати цю саму порцію ґрунту.
 2. Дочекайся, коли пара не буде утворюватися, а над ґрунтом почне здійматися дим і буде відчутно запах, який нагадує горіння дров.
- Про наявність якої речовини в ґрунті свідчить цей дослід? *(Цей запах і дим утворюються від згорання органічної частини ґрунту – перегною, або гумусу)*

У різних областях України, не говорячи про різні країни світу, вміст поживних речовин та інших складових частин у ґрунті різний. Це зумовлює різноманітність ґрунтів. В Україні переважають чорноземи. За площею чорноземів Україна посідає перше місце в світі. Темного забарвлення, як ми вже знаємо, їм надає гумус, або перегній. Перегній містить поживні речовини, необхідні для росту й розвитку рослин. Чим більше в ґрунті поживних речовин, тим він родючіший. Ґрунт постійно поповнюється органічними та неорганічними речовинами. Поживні речовини надходять у ґрунт здебільшого внаслідок перегнивання решток тваринних і рослинних організмів, а також випорожнень тварин. Так, щороку у великій кількості відмирають однорічні рослини, опадає листя дерев. Через певний час бактерії та інші організми перетворюють їх на перегній, або гумус. Рослини, які людина вирощує з господарською метою, вбирають поживних речовин

більше, ніж їх повертається у ґрунт. Тому з роками родючість ґрунту зменшується.

- Давайте поміркуємо, яке ж значення має ґрунт.
- Для чого ґрунт рослинам? *(У ґрунті рослини закріплюються корінням і вбирають з нього воду з поживними речовинами)*
- Що дає ґрунт тваринам? *(Для багатьох тварин ґрунт є домівкою. У ґрунті живуть комахи, черв'яки, кроти, землерийки. Тварини живляться рослинами, що вирости з ґрунту)*
- Чи потрібен ґрунт людям? *(Без ґрунту не стало б продуктів харчування. Недарма кажуть, що ґрунт дорожчий від золота. Без золота люди прожили б, а без ґрунту – ні)*

2. Робота в групах «Що загрожує ґрунту?»

Завдання керівника гуртка: об'єднати учасників у 3 групи, кожна з яких отримає картку з завданням для опрацювання.

Орієнтовний зміст завдань:

Картка 1. Виснаження ґрунту.

1. Як ви розумієте вислів «виснажений ґрунт»? *(Це ґрунт, у якому залишилось мало поживних речовин, води та повітря)*
2. Що роблять люди, щоб підвищити родючість ґрунту? *(Підвищення родючості ґрунту забезпечується внесенням в ґрунт добрива, переорюванням, розпушуванням та поливом ґрунту)*

Картка 2. Руйнування (ерозія) ґрунту.

1. Як і чим можуть руйнуватись ґрунти? *(Ґрунти руйнують вода та вітер. Вода, що утворюється під час танення снігів і сильних злив, стікає по схилах розораних горбів і розмиває ґрунт. При цьому утворюються яри і змивається найродючіший верхній шар ґрунту. Вітри, дуючи з великою силою, здувають верхній родючий шар ґрунту)*
2. Як можна запобігти ерозії ґрунту? *(Щоб запобігти руйнуванню ґрунтів вітрами, люди насаджують лісозахисні смуги, що стримують вітри. Похилі місцевості орють поперек схилів, а на дуже крутих схилах засівають*

багаторічні трави, які корінням закріплюють ґрунт і захищають його від розмивання)

Картка 3. Забруднення ґрунту.

1. Чим забруднюються ґрунти? *(Отрутохімікатами, які люди використовують для боротьби із шкідниками сільського господарства, відходами промисловості, сміттям)*

2. Як можна запобігти забрудненню ґрунту? *(Використовувати для боротьби з шкідниками природні засоби, посилити контроль за промисловими відходами, сортувати сміття в побуті, перебуваючи на природі відпочивати культурно)*

VI. Узагальнення й систематизація знань та вмінь

Складання пам'ятки про охорону ґрунтів.

VII. Підведення підсумків заняття

Гра «Так» чи «Ні»

Сьогодні вчили ми ґрунти? (Так)

Ґрунт має досить гарний смак? (Ні)

Пісок і глина є в ґрунтах? (Так)

Живе у ґрунті лиш черв'як? (Ні)

Розчиняється ґрунт у воді? (Ні)

Утворюється ґрунт на камінцях? (Так)

Вода може зруйнувати ґрунт? (Так)

Повітря міститься в ґрунтах? (Так)

Чи завжди люди бережуть ґрунти? (Ні)

А ви будете берегти ґрунт? (Так)

VIII. Домашнє завдання

Складання схеми «Шари ґрунту».

ТЕМА: РІЗНОМАНІТНІСТЬ РОСЛИН В ПРИРОДІ

Мета: розширити уявлення дітей про різноманітність рослинного світу; формувати вміння розрізняти окремі види рослин, розуміти значення їх у природі і у житті людини; розвивати спостережливість, допитливість, взаємоповагу у спільній діяльності, любов до рослин, до рідного краю.

Обладнання: роздруковані заготовки, картки із завданнями, папір, дошка.

Тим заняття: формування нових знань.

Хід заняття:

I. Організаційний момент

Хвилинка спостережень

- Яка зараз пора року?
- Який місяць?
- Яке число?
- Що ви можете сказати про небо ?
- Чи є сьогодні сонце?
- Яка сьогодні температура?
- Що можна сказати про довжину світового дня?
- Коли буде день дорівнювати ночі? (22 грудня буде найдовша ніч, буде день зимового сонцестояння.)

II. Актуалізація опорних знань, умінь та навичок

- Що таке природа?
- Що таке нежива природа? Приведіть приклади.
- Що таке жива природа? Приведіть приклади.

III. Повідомлення теми заняття

Отже, на сьогоднішньому занятті ми з вами будемо розширювати свої знання про рослини, поговоримо про їх різноманітність та значення в природі та житті людей. Рослини – зелене диво природи.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Розповідь керівника гуртка

- Чому рослини називають зеленим дивом природи? (Рослини – це зелене диво природи, тому що вони виділяють кисень, необхідний нам для життя, дають нам їжу, одяг, предмети побуту.)
- Чи багато рослин росте в нашому місті? Назвіть які рослини ви знаєте, бачили?
- Як розрізняють рослини? (за видами, за ознаками).
- Які ознаки мають ці рослини?

Дерево – це рослина, яка має одне міцне дерев'янисте стебло (стовбур).

Наведіть приклади.

Кущ – це рослина, яка має кілька міцних дерев'янистих, але значно тонших стебел. Наведіть приклади.

Трав'янисті рослини – це рослини, які мають м'яке соковите стебло. Наведіть приклади.

2. Загадки

Чорно-біла одежина,

Зверху - листяна хустина.

Як весна – дарує сік,

П'ємо радо цілий рік. *(береза)*

Зріст у неї, як в ліщини,

А плоди, немов в калини.

Взимку пташечок годує,

Ягідками їх частує. *(горобина)*

Сніг її не налякає,

І на спеку не зважає.

Зеленіє навіть взимку

Має з голочок хустинку. *(ялинка)*

Всі відповіді на загадки це – ...? *(дерева)*

Доведіть свою думку.

В неї гарні, пишні віти,

І колючок не злічити...

Не байдужа до прикрас,

На свята спішить до нас. (*троянда*)

- Троянда це – ...? (кущ) Доведіть свою думку.

У землю теплу піду,

до сонця колоском зійду.

У ньому таких як я,

буде ціла сім'я. (*зерно*)

- Це трав'яниста рослина. Доведіть свою думку.

- Чи ростуть в нашому місті рослини, які є символами України?

- Які народні рослини – символи ви знаєте? (*калина, верба, дуб, тополя, барвінок, чорнобривці*).

Вони здавна уособлюють красу нашої України, міць народу, засвідчують любов до рідної землі.

Здавна у нашому народі найбільш шанованим деревом є **верба**. «Без верби і калини – нема України», – говориться в народній приказці. Важко уявити нашу землю без верби. Говорять: «Де вода, там і верба». Вона своїми коренями скріплює береги, очищає воду.

Символом сили, могутності, довголіття є **дуб**. Дуб живе довго. В Україні є 1300-річний дуб, 800-річний дуб. Обхват його стовбура – 8 м. Матері своїм синам на сорочці вишивали листя дуба, щоб син був сильним, міцним. Дуб має лікувальні властивості. Дубовою корою полощуть зуби, солять огірки, помідори, яблука в дубових діжках.

Люблять люди цілющу красуню **калину**, яка є символом дівочої краси, ніжності. Вона росла біля кожної хати. Красива вона і в пору цвітіння, і коли багрянє восени листя, і взимку, коли на тлі білого снігу червоніють її ягоди. Дівчата вишивали на сорочках калину, її вплітали у віночок. Калину оспівують у піснях, про неї складено легенди.

3. Легенда

В ній розповідається про те, як вродлива дівчина Калина завела у болото ворогів-бусурманів. Багато з них загинули, але загинула і молода красуня. На місці її загибелі виріс кущ, який на честь дівчини і назвали калиною. Плоди калини ніби краплини крові, пролітої дочками українського народу, а кожна насінина схожа на людське серце...

Опустила віти

Червона калина,

Тихо шепче з вітром

Верба й тополяна.

- Якими бувають дерева і кущі?
- Дерева можуть бути листяними і хвойними. У хвойних – листя – хвоя. Наведіть приклади.
- Якими бувають рослини? *(однорічні, дворічні, багаторічні)*
- Які однорічні рослини ви знаєте? Однорічні рослини живуть протягом одного року.

Навесні проростають із насіння, влітку і восени квітують, дають плоди з насінням і відмирають. (горох, гречка, огірки, лобода, щириця, соняшник)

- Які дворічні рослини ви знаєте?

Морква, петрушка, буряк, капуста – дворічні рослини. Вони виростають з насіння, але не квітують. Квітка і плоди з насінням з'являються на другий рік. Давши насіння дворічні рослини відмирають.

Дерева і кущі – це багаторічні рослини.

V. Первинне застосування нових знань

Робота з картками

З поданих карток складіть назви дерев, що відповідають зображеному листю. Молодці! А зараз ми свої знання будемо закріплювати на практиці.

VI. Підсумки заняття

Отже, сьогодні на занятті ми з вами розширили свої знання про рослини та навчилися розрізняти рослини за видами та ознаками.

VIII. Домашнє завдання

ТЕМА: ЛІСИ, ЇХ РОЛЬ В ПРИРОДІ

Мета: з'ясувати роль лісу в природі та житті людини; виховувати бережливе ставлення та любов до природи; формувати навички природоохоронної діяльності.

Обладнання: роздруковані заготовки, картки із завданнями, папір, дошка.

Тим заняття: формування нових знань.

Хід заняття:

I. Організаційний момент

- Яка зараз пора року?
- Які ознаки осені ви знаєте?
- Які прикмети про осінь ви чули?

II. Актуалізація опорних знань та умінь

Влітку у шубі,

А взимку роздягнені.

(Дерева)

Восени з гілки

падають золоті копійки

(Листя)

М'який, а не пух,

Зелений, а не трава.

(Мох)

Що ж це за дівчина:

І не швачка, і не майстриня,

Нічого сама не шиє,

А в голках круглий рік?

(Ялинка)

Стоїть в лісі на одній ніжці

Всі його шукають, але не всі знаходять

(Гриб)

В темнім лісі проживає,
Довгий хвіст пухнастий має.
Їй на місці не сидиться.
Як звуть її?

(Лисиця)

- Як назвати відповіді до загадок одним словом? *(Ліс)*

III. Повідомлення теми та мети заняття

Отже, на сьогоднішньому занятті ми поговоримо про ліс та роль лісу в природі та житті людини.

IV. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності

Ліси називають «легенями планети», тому, що вони переробляють вуглекислий газ, на кисень, який так потрібен для життя живих організмів. В процесі переробки кисню в організмі він перетворюється на вуглекислий газ, який людина потім видихає. Дерева, в свою чергу, потребують саме цей газ, і тому вони поглинають його через пори свого листя. В поєднанні з водою та з допомогою сонячного світла ці два компонента утворюють крохмаль та іншу поживність для рослин.

Чи знаєш ти що:

- Середнє за розміром дерево за добу може дати таку кількість кисню, якої б вистачило для 4-х людей.
- 1 гектар лісу здатен поглинути вуглекислий газ, що утворився при диханні 250-ти чоловік.
- Людина може прожити без їжі тиждень, без води – лічені дні, без повітря – відразу гине. Якби не було рослин, то запас кисню не поповнювався. Все живе перестало б існувати.

V. Вивчення нового матеріалу

1. Розповідь керівника гуртка.

Ліс – безцінний дар природи. В Україні ліси займають площу близько 10 млн. га. У різних її зонах ліси поширені неоднаково. Для Полісся характерна значна лісистість, що становить близько 23 %, у Лісостепу – 11 %, у степовій зоні – 3 %. Найбільш лісисті райони України: Карпати – 39 %, Крим – 36 %.

склад деревних рослин у лісі дуже різноманітний.

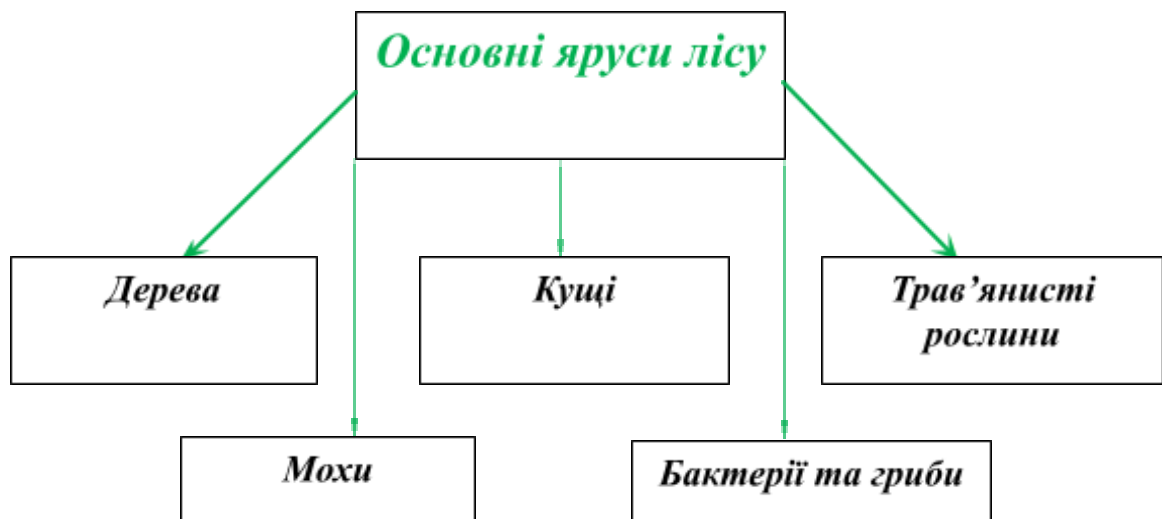
Розрізняють хвойні, листяні і мішані ліси.

Хвойні ліси складаються з таких порід, як сосна, ялина, ялиця. В Україні найбільше соснових лісів.

Листяні ліси складаються з дуба, граба, берези, ясена, клена, липи. Найбільш поширені ліси з дуба.

У **мішаних лісах** ростуть як хвойні, так і листяні породи. Найкращі кліматичні й екологічні умови зростання лісів у Поліссі та Карпатах.

У лісі різко виявляється ярусність, що характерна для всіх рослинних угруповань у природі. **Основними ярусами** лісу є дерева, кущі, трав'янисті рослини, моховий килим, не зелені рослини лісового ґрунту - бактерії та гриби.

2. Значення лісу в природі неможливо переоцінити.

1. Ліс – це дім для великої кількості представників флори і фауни. Тут живуть птахи, тварини, комахи, а також росте багато рослин, в тому числі лікарських.
2. Ліси впливають на клімат, пом'якшуючи його.
3. Завдяки рослинності в лісі нагромаджується значна кількість вологи. Танення снігу відбувається повільно, вода не стікає, а просочується в ґрунт, створюючи запаси ґрунтових вод, які підтримують режим річок.
4. Ліс впливає на формування ґрунтів. Лісові насадження захищають поля від суховіїв, вітрової та водної ерозій ґрунтів.
5. Ліси – гігантська фабрика цілющого повітря. Це легені наших міст і селищ. Лісове повітря позбавлене пилу, наповнене корисними виділеннями лісових рослин (фітонцидами), які відновлюють сили людини, дарують йому здоров'я.
6. Ліс – джерело естетичних вражень і натхнення людини.

3. Значення лісу в житті людини.

1. Ліс – це **природний ресурс**.

Він дає матеріали для будівництва, деревообробної та меблевої промисловості, постачає сировину для паперової, целюлозної, сірникової та хімічної промисловості. З деревини шляхом хімічної переробки одержують спирт, глюкозу, скипидар, оцтову кислоту, штучний шовк тощо.

2. Ліс – **природна скарбниця** харчових, лікарських, технічних, декоративних та інших рослин.

У лісах росте значна кількість рослин, плоди яких відзначаються високими цілющими смаковими властивостями, значним вмістом вітамінів, цукрів, жирів, кислот. Це суниця, чорниця, брусниця, журавлина, малина, ожина, черемха, ліщина тощо.

В лісах зростає велика кількість різних видів грибів, серед яких багато цінних їстівних.

Потрібно вже з раннього віку закладати в дітей почуття любові, поваги до нашого зеленого друга.

VI. Первинне застосування нових знань

Розгадування загадок

Літом зелений, квітучий, співучий.

Іноді він загадковий і дивний.

Стане у пору осінню чарівний. *(Ліс)*

Хто на зиму роздягається, а на літо одягається? *(Листяні дерева)*

Що повітря очищає,

вдень від спеки захищає

ще й від вітру в час негоди є частинкою природи. *(Дерева)*

Їсти не просить,

влітку і взимку одне вбрання носить. *(Ялинка)*

Батько синів тисячі має,

кожному шапочку справляє. *(Дуб, жолуді)*

VII. Підсумки заняття

Вірш Ворогові лісу

Для тебе ліс – масив зелений,

Великий топливний ресурс,

А знаєш, що цей ліс для мене? –

Сказать тобі я не берусь.

Для тебе ліс – це тінь зелена,

Це тільки дошки і дрова.

Для мене ліс – це світу велич,

Для мене ліс – вода жива.

Для тебе ліс – вітрам запруда,

Що хтось навмисне посадив,Д

ля мене ліс – це вічне чудо,

Це найдивніше диво з див.

Для тебе ліс – це кубометри

І вчасно виконаний план,

Для мене ліс – таємні нетрі,
Де грає в дудку вічний Пан.
Для тебе ліс – столи і лавки,
Це деревесина й лісосплав,
Для мене ліс – притулок Мавки,
Яку я все життя шукав.

Для тебе ліс – це темні хащі,
Що треба чистить і сушить,
Для мене ліс – мій друг найкращий,
Без нього я не можу жити.

Ти розділив ліс на породу,
Тверду й м'яку, на цьому край,
Та лісу ти не бачив зроду,
Хоч цілий вік ліси рубай!

І ти рубаєш без спонуки,
Рахуєш те, що вже лежить,
Вони ж звели до тебе руки
І просять дати їм ще пожити.

Твоя сокира б'є у груди,
У їх вмивається крові,
Але ж вони живі, як люди,
Ти зрозумій – вони живі!

Ти свідок смертної години
Моїх ялинок і беріз.
Ти сліз не бачиш деревини,
Не бачиш ти і людських сліз.

Тобі б лиш тільки дати волю,
Ти все зрубаєш до ноги,
А я за них кричу від болю,
І ми з тобою – вороги!

З тобою в битву я вступаю,
Собою ліс загороджу,
Тебе словами зарубаю
І ліс я людям збережу!

VIII. Домашнє завдання

Підготовка повідомлень про рослини лісу (зо вибором)

ТЕМА: СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КУЛЬТУРИ НАШОЇ МІСЦЕВОСТІ

Мета: поглибити й систематизувати знання вихованців про зернове господарство, картоплярство, технічні культури, овочівництво й плідівництво; розвивати вміння вихованців висловлювати власну думку, розвивати інтерес до рідного краю.

Обладнання: роздруковані заготовки, картки із завданнями, папір, дошка.

Тим заняття: формування нових знань.

Хід заняття:

I. Організаційний момент

Привітання.

II. Актуалізація опорних знань, умінь та навичок

Мозковий штурм «Які ви знаєте сільськогосподарські рослини?»

III. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності

Розповідь керівника

Сільське господарство представляє собою найдавніше й найрозповсюдженіше заняття людей. В світовому сільському господарстві працює близько половини усього економічно активного населення. В Україні сільським господарством займається близько 1/3 частини населення. На території України с/г почали займатися приблизно 5 тисяч років

тому. Щодо цього свідчать знайдені археологами поблизу села Трипілля залишки культури найдавніших хліборобсько-скотарських племен. Уже в ті часи на території країни вирощували пшеницю й ячмінь. Наскільки доводить практика більшості розвинутих країн, праця в сільському господарстві здатна приносити великі доходи, а лише один робітних здатен нагодувати 70 громадян.

IV. Повідомлення теми та мети заняття

Сьогодні ми з вами розглянемо особливості рослинництва у нашій місцевості. Отже, тема нашого заняття: Сільськогосподарські культури нашої місцевості.

V. Вивчення нового матеріалу

Розповідь керівника гуртка

Рослинництво – це галузь в сільському господарстві, що вирощує зернові, технічні, зернобобові, кормові та баштанні культури також овочі й фрукти. (на дошці намальована схема «Галузева структура рослинництва» (рис.1)

Рис.1. Схема «Галузева структура рослинництва»

Як бачите по структурі рослинництва розділяють 4 основні групи рослин, які відрізняються одна від одної особливостями вирощування та переробки, а також сферою застосування. (Під час розповіді керівника, діти заповнюють таблицю, в якій вказують групи культурних рослин, що вирощують на нашій місцевості).

Загадки про зернові культури

Що два тижні зелениться,
Що два тижні колоситься,
За два тижні одцвітає,
Ще два тижні наливає
І два тижні підсихає? (*жито*)

З неба сонце золоте,
Золоте проміння ллє.
В полі дружньою стіною
Золотії вусачі. (*пшениця*)

Основа сільського господарства в Україні – це виробництво зерна. В Україні головна зернова культура – це **озима пшениця**, котрою засівають понад 6 000 тис. га. Найбільші площі зайняті під цю культуру у степовій й лісостеповій зонах України. А так як наша місцевість відноситься до лісостепової зони на наших полях також багато сіють озимої пшениці.

Жито стійкіше до низьких температур, ніж пшениця, тому воно «розташувалося» у районах з прохолоднішим кліматом, найбільш поширена ця культура в Поліссі й у західних областях України.

Переважно в степовій зоні сіють ячмінь. Він відрізняється порівняно високою врожайністю і невибагливістю стосовно ґрунтів.

Цінні продукти харчування роблять із таких крупних культур, як **просо** та **гречка**. Посіви проса розміщені у лісостепових та степових районах, гречки – у Поліссі й Лісостепу.

Значні площі відведено у господарствах під посіви зернобобових культур. Найбільш розповсюдженими з них є горох та вика. Дані культури вирощують в лісостеповій зоні та у південній частині Полісся. Ці культури ми часто бачимо й на наших полях.

Загадки про кормові культури

В сукні зеленій стоїть на городі.
Дуже дивуються всі її вроді.
Коси довгі, зуби білі,

Хто ж це є в самому ділі? (кукурудза)

У землі вона зростає

І брунатний колір має.

Її смажуть і печуть,

Її варять і товчуть.

Овоч цей всі люблять дуже,

Як же він зветься, друже? (картопля)

Велике значення в Україні має **кукурудза** – технічна і кормова культура, що походить зі Америки. Кормові культури – основа розвитку тваринництва. Кукурудза (на силос і зелений корм), багаторічні трави – люпин, люцерна, конюшина (Полісся, Лісостеп), Картопля – Житомирська, Чернігівська, Волинська, Рівненська, Сумська, Київська області.

Загадки про технічні культури

Квітка ця на сонце схожа,

На олію вона гожа,

Жовті пелюсточки має,

Їх до сонця повертає. (соняшник)

На полі був я синенький,

Край води був я біленький,

Опинився в човнику швиденьким,

Потім під ножиком гостреньким. (льон)

До технічних культур відносять сільськогосподарські рослини, продукція з яких надходить у промислову переробку. Технічні культури України досить різноманітні: **цукровий буряк, соняшник, льон-довгунець, хміль, тютюн.**

Найважливіша технічна культура – **цукровий буряк** (найбільші площі – у Лісостепу, зокрема в Тернопільській, Вінницькій, Черкаській і Хмельницькій областях; є також посіви в південних районах Полісся та північних районах Степу). Із буряку одержують цукор, а відходи цукрового виробництва (жом, патока) використовуються як корм у тваринництві.

Друге місце за площею посівів серед технічних культур належить **соняшнику**. Соняшник вимогливий до тепла, світла та ґрунту. Основні райони його вирощування – південні степи України (Кіровоградська, Одеська, Миколаївська, Херсонська області). При переробці соняшнику, крім олії, одержують макуху, яку використовують як корм для худоби. Молодий зелений соняшник – цінний корм, його висівають для одержання силосу.

Льон-довгунець – вологолюбна культура, яку вирощують у північних і західних районах України, де клімат досить вологий, літо нежарке, ґрунти підзолисті. Із насіння льону-довгунця одержують олію, макуху. Ключчя використовується у виробництві вірьовок, шпагату.

Загадки про овочеві культури

Помаранчева і гарна,
У землі сиджу не марно:
Соковита, солоденька,
Вже я стала чималенька.
Собою пригощу дитину.
Хай корисну з'їсть ... (*морквину*)

В діжці ми їх засолили,
А тоді всю зиму їли.
Солоненькі та хрумкі
У пупирцях ... (*огірки*)

На Поліссі вирощують огірки, моркву, столовий буряк, капусту; в Лісостеповій зоні – огірки, помідори; Степова зона вирощує помідори, баклажани, цибуля, перець. Особливістю географії овочівництва є його концентрація поблизу великих міст. У степових районах вирощують баштанні культури – кавуни і дині найбільш поширені в Херсонській, Миколаївській, Запорізькій області.

Практично у всіх областях України досить розвинуте садівництво. Найпоширенішими плодово-ягідними культурами є яблуні, груші, сливи,

черешні, агрус, смородина, малина, полуниця. У південних районах вирощують персики, абрикоси, аличу.

VI. Закріплення нових знань та умінь учнів

Бесіда за запитаннями:

- Назвіть основні зернові культури, які вирощують на території України.
- Які сільськогосподарські культури належать до технічних?
- Які сільськогосподарські культури належать до кормових?

VII. Підведення підсумків заняття

Отже, на сьогоднішньому занятті ми з вами дізналися про різноманітність сільськогосподарських культур в Україні, а також про культури, що вирощуються на нашій місцевості.

VIII. Домашнє завдання

Принести картон, клей, пензлики для клею, різноманітні зернові культури.

ТЕМА: РІЗНОМАНІТНІСТЬ ГРИБІВ, ПРАВИЛА ЇХ ЗБИРАННЯ ТА ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ОТРУЄННІ ГРИБАМИ

Мета: з'ясувати особливості будови гриба, розвивати вміння знаходити риси подібності та відмінності представників царства Гриби з рослинами та тваринами; виховувати бережне ставлення до природи; виховувати екологічну культуру та науковий світогляд.

Обладнання: роздруковані заготовки, картки із завданнями, папір, дошка.

Тим заняття: формування нових знань.

Хід заняття:

I. Організаційний момент

Перевірка готовності до заняття

II. Актуалізація опорних знань, умінь та навичок

Вірш

В лісі ми гриби збирали,
Дуже довго їх шукали.
Бо вони всі поховались.
Наче сильно нас боялись.
Накривалися листочком,
І припишкли за пеньочком,
Або, наче з переляку,
Поховались під гілляку.
Але ми їх розшукали,
Повний кошик назбирали!

III. Повідомлення теми та мети заняття

- Отже, діти ми продовжуємо вивчати гриби. Тема сьогоднішнього заняття : Гриби, різноманітність грибів, правила їх збирання та перша допомога при отруєнні грибами.

IV. Мотивація навчальної діяльності

- Скажіть мені, будь-ласка, де в люди збирають гриби?(В лісі) Отже гриби – представники природного співтовариства «ліс».
- Які гриби називаються їстівними, отруйними?
- Якими отруйними грибами лікуються тварини? (Мухоморами лікуються сороки і лосі).
- Який гриб найбільш отруйний? (Бліда поганка)
- Діти, як ви думаєте, гриб – це рослина чи ні?
- Які органи рослини вам відомі? (корінь, стебло, гілки, лист, квітка, плід, насіння). Спробуйте відшукати їх у грибів.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Розповідь керівника гуртка

Гриби – це величезна група організмів, яка утворює окреме царство. Їх відомо близько 100 тис. видів і вони поширені по всій земній кулі, живуть у ґрунтах, водоймах, продуктах харчування, а також на поверхні або в середині

живих організмів, спричиняючи різноманітні захворювання. Науку, що вивчає гриби, називають «**мікологією**» (у перекладі з грецького «мікос» - гриб, «логос» - наука).

- Світ грибів виявився дуже цікавим та різноманітним.
- Найбільш вам відомі шапкові гриби.
- Чому вони так називаються? Ви зможете зрозуміти коли розглянемо будову шапкового гриба.

2. Робота з таблицею

На дошці: Будова шапкового гриба

1 - грибниця; 2 - плодове тіло; 3 - шапка; 4 – ніжка

Тіло гриба складається: із шапки, ніжки, грибниці. Те що ми називаємо грибом – це плодове тіло, яке утворює м'якуш ніжки і шапки. Шапка має таке покриття, що оберігає тіло від різних примх природи і висихання. На шапинці з нижнього боку є трубочки, у яких утворюються спори. Спорами і розмножуються гриби. Головне у гриба – його підземна частина грибниця. Вона виглядає як павутиння, переплетене в землі. Гриби ще й розмножуються частинами грибниці. Живляться гриби відмерлими рослинами і тваринами. Вони перетворюють відмерлі рештки рослин і тварин на поживні речовини, сприяють родючості ґрунту. Тому їх ще називають санітарами лісу. Гриби є кормом для тварин: білок, лосів, диких кабанів, а також – продукт харчування людей. Гриби – це окраса наших лісів. Їх потрібно берегти у природі.

3. Казка

- А ви знаєте, що одного разу сталося в Царстві грибів? Хочете дізнатися? Слухайте уважно.

Гриби завжди живуть по сусідству з деревами. Але одного разу дерева звинуватили грибів у крадіжці: "Ви крадете у нас їжу. Зростаєтесь із нашим корінням і живете за наш рахунок. Ми йдемо від вас". І всі дерева пішли подалі від царства грибів. Як не старалися вблагати їх гриби, нічого не допомогло. Минув час – грибів ставало все менше і менше – їм дійсно не

вистачало їжі, взяти вони її могли тільки у дерев, бо своїх "зелених кухарів" у них не було. Але й деревам було не солодко. Вони стали гірше рости, чахнути, а ще кожен рік засипало їх осіннє листя і гори листя дісталися до верхівок дерев. Дереву ніяк не могли зрозуміти, чому їх самопочуття погіршується, і чому не зникає опале листя із землі, а завалюють їх до самої верхівки. Зрозуміли дерева, що зробили помилку і попросили прощення у грибів. Гриби їх вибачили, і все стало як і раніше. Гриби стали краще рости, адже тепер їм вистачало повітряного харчування за рахунок зеленого листя дерев, а дерева стали швидше рости і засохле листя кудись зникло. Але секрету своєї важливості для дерев гриби так і не відкрили. А дерева досі мучаться в здогадах, чому ж їм стало так погано без грибів.

- Може ви зможете відповісти на це питання?

4. Колективне дослідження

Гриби та дерева пов'язані між собою, вони потребують один одного.

1. Отже, що ж отримують гриби від дерев? *(живлення з повітря)*
2. А тоді давайте припустимо, що ж дерева отримують від грибів? Як пов'язана грибниця і коріння дерев? *(зростаються)*
3. А що роблять коріння дерев в землі? Чи беруть участь вони в процесі харчування всього дерева? *(так)*
4. Що отримують дерева з ґрунту? Та яку допомогу при цьому може надавати грибниця? *(прискорює процес харчування дерев з ґрунту – води, корисних речовин)*
5. А хто прибирає всі засохлі листя під деревами? Адже щовесни, коли ви приходите в ліс – ви не бачите сухого листя - хто ж там наводить порядок? *(це грибниця з'їдає лісове сміття)*

Отже, давайте відповімо на питання дерев, чому ж їм погано без грибів?

Висновок: Гриби прискорюють процес підземного живлення, прибирають лісове сміття.

5. Фізкультхвилинка «Збираємо гриби»

Помахаємо їм рукою. (*Помахали руками*)

Симптоми отруєння зіпсованими грибами виявляються через 5-7 годин, поганками, несправжніми опеньками, жовчним грибом – через 4 години, мухомором – через 20-30 хвилин.

Перші ознаки отруєння

- Гострий біль у животі
- Нудота
- Пронос
- Запаморочення
- Рідкий пульс
- Холодний піт
- Судоми.

Перша допомога в разі отруєння грибами.

Якщо ви почуваетесь погано від нещодавно вжитих грибів, негайно викликайте швидку медичну допомогу 103.

Перша допомога в разі отруєння грибами до приїзду швидкої допомоги

- Промити шлунок підсоленою водою або блідо-рожевим розчином марганцівки, процедуру повтори 2 рази.
- Прийняти 5 пігулок активованого вугілля.
- Прикласти теплу грілку до рук та ніг, на голову холодний компрес.
- Дати хворому випити теплого чаю або молока.
- Хворому потрібен постійний спокій.

VI. Узагальнення, систематизація знань та вмінь вихованців

Гра «Грибники»

- У вас на столах лежать картки з грибами та скриньки. Ваше завдання розібрати гриби на їстівні і не їстівні та покласти в скриньки. Який ряд найшвидше справиться з завданням стане переможцем!

VII. Підведення підсумків заняття

Бліц-опитування.

- Про яке царство живої природи ви дізналися?
- З яких частин складається тіло шапинкового гриба?

- Яке значення у природі та житті людини мають гриби?
- Яка перша допомога при отруєнні грибами?
- Що на сьогоднішньому занятті для вас було новим?
- Який вид роботи вам найбільше сподобався?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Віртуальний кабінет позашкільної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : //vpo-ano.wixsite.com/vpo-ano/eko-natyr](http://vpo-ano.wixsite.com/vpo-ano/eko-natyr) , вільний. – Назва з екрану.
2. Велика дитяча енциклопедія. – К. : пер. з англ. – «Махаон-Україна», 2007. – 336 с.
3. Грибник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : //gribnik.net](http://gribnik.net) , вільний. – Назва з екрану.
4. Дячук Т. Граючись учимось / Т. Дячук // Біологія. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – № 10. С. 15-18.
5. Задорожний К. М. Тиждень біології в школі / К. М. Задорожний // Біологія. – Х. : Вид. група «Основа», 2006. – № 2. С. 7 – 10.
6. Заяць Я. Я і Україна. Природознавство. Тестові завдання. 4 клас / Я. Заяць, Н. Походжай. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 64с.

7. Мандилина О. Г. Екологічний брейн-ринг / О. Г. Мандилини // Біологія. – Х. : Вид. група «Основа», 2011. – № 3. – С. 29-30.
8. Мусієнко М. М. Біологія : підручник для 7 кл. / М. М. Мусієнко. – К. : Генеза, 2007. – С. 266-271.
9. Паронова В. І. Мої улюблені вірші / В. І. Паронова. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. – 480 с.
10. Природа навколо нас. Сценарії шкільних свят для учнів 5-7 класів. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2003. – 40 с.
11. Природознавство. Громадянська освіта. 3 кл. : Робочий зошит. – Харків : ФОП Співак В.Л., 2010. – 112 с. + 16 с. вкладка.
12. Пустовіт Н. О. Екологічні задачі, ігри та вікторини / Н. О. Пустовіт. – К. : Наукова думка, 1995. – С. 52-63.
13. Слива Л. І. Природознай : матеріали для організації позаурочної роботи з учнями молодших класів та дитячих садків / Л. І. Слива, Н. І. Романцова. – Харків : Торсінг, 2002. – 64 с.
14. Сценарії екологічних заходів. – Харків : Вид. група «Основа», 2006. – 368 с.
15. Цікаві факти про воду. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // tut-cikavo.com/voda](http://tut-cikavo.com/voda) , вільний. – Назва з екрану.
16. Яременко Н. В. Дозвілєзнавство : навч. посібник / Н. В. Яременко. – Фастів : Поліфаст, 2007. – 460 с.
17. Яременко Н. В. Зростаємо в любові : збірник методичних матеріалів для організації позакласної виховної роботи з учнями школи II-III ступенів / Н. В. Яременко, О. І. Боярчук, Л. В. Микитюк, Ю. П. Устич. – Біла Церква : КОШОП, 2009. – Частина II. – 288 с.
18. Ярошенко О. Г. Природознавство: 6 кл. / О. Г. Ярошенко. – К. : Генеза, 2006. – С. 129-154.